

ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО В ІНТЕРНЕТ-МЕМАХ

Храбан Т.Є.

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

У статті розглянуто репрезентацію українського військового в інтернет-мемах як замисел учасників інтернет-спільнот для визначення образу «свого». Базою для моделювання образу признано конфлікт на сході України. Визначено проекції образу українського військового в інтернет-мемах, що створені учасниками українських інтернет-спільнот. Окреслені основні категорії, що формують семантичне поле образу.

Ключові слова: інтернет-спільноти, інтернет-меми, семантичне поле, образ українського військового.

Постановка проблеми. Варіативність використання в інтернеті засобів графічного та композиційно-просторового оформлення, а також можливість використання в різних значеннях і в різних комунікативних ситуаціях дали поштовх до широкої генерації та розповсюдження інтернет-мемів. Вони «часто становляться певними смисловими кодами покоління активних користувачів інтернету» [2, с. 63] і представляють безсумнівний інтерес як соціолінгвістичні та культурологічні феномени мови інтернету. Зацікавленість мемами викликана також пошуком інструментарію для ведення інформаційних війн «не в теоретичному плані, а безпосередньо в масовій свідомості» [6]. Л. Павлюк розглядає війни в інтернет-комунікації як «активний дискурсивний супровід реальних конфліктів, який охоплює

елементи артикуляції претензій, формулювання ідентифікаційних визначень, виголошення цілей і пропозицію практичних розв'язок конфлікту. Однак, використання маніпулятивних лінгвістичних ресурсів може бути і відносно автономним, коли «наступальні» чи «оборонні» операції розгортаються переважно чи виключно у віртуальному просторі» [5, с. 221]. В цьому контексті створення інтернет-мемів виступає як протиборство в сфері наративів й ідей. Сконфігуровані особливим образом на основі концентрації емотивних елементів та акцентуванні різких контрастів позицій, такі інтернет-меми сприяють формуванню концептуально-мовного простору учасників інтернет-спільнот та спрямовані на дискредитацію чужих і захист власних ідей й символів. Протистояння у віртуальному просторі, що пов'язано із уявлен-

нями українців про національну гідність та геополітичну ідентичність, відображено у інтернет-мемах, які присвячені українським військовим.

Аналіз досліджень. Вивчення інтернет-мемів відбувалося на перетині провідних напрямів сучасної науки – культурології, дискурсології, інтернет-лінгвістики, когнітивістики, психології, соціології, що зумовило звернення до наукових праць О. Змазної, Н. Ісаєвої, Г. Почепцова, С. Bauckhage, J. Berger, A. Chesterman, P. Davison, R. Dawkins, R. Finkelstein, R. Guadagno, D. Johnson, K. Milkman, S. Murphy, B. Okdie, D. Rempala та інших.

Мета статті – аналіз образу українського військового в інтернет-мемах, що створені під час російсько-українського конфлікту. Ця мета конкретизується в таких завданнях: 1) визначити проєкції образу українського військового в інтернет-мемах; 2) окреслити основні категорії, що формують семантичне поле образу.

Матеріалом послужили мему, які розміщені на сторінках інтернет-груп «За Україну» (понад 32 тисяч учасників), «Збройні сили України» (майже 30 тисяч учасників), «Брутальні війна» (понад 12 тисяч учасників).

Виклад основного матеріалу. Соціальні мережі у дедалі ширших масштабах стають полем битви ідеологічних позицій. Ця тенденція особливо властива українсько-російським інформаційним війнам. На спроби обмежити свободу самоідентифікації з боку Російської Федерації українське інтернет-суспільство відповіло високим рівнем конфронтативності національного дискурсу і активним формуванням інтернет-спільнот, які базуються на створенні бінарної опозиції «свій» – «чужой»: «За Україну», «Збройні сили України», «Брутальні війна», «Цинічний бандера», «ВАТА ШОУ» тощо. Широкого розповсюдження образи «свого» і «чужого» набувають в інтернет-мемах, що стають «одинацями популярної культури, які поширюються, імітуються та трансформуються окремими користувачами інтернету, створюючи спільну культуру в цьому процесі» [8]. Жанрові особливості інтернет-мемів пов'язані із постійними відсиланнями до різних культурних цінностей, свободою у формуванні персонального репрезентативного набору символів, креативним підходом до інтерпретації смислів, зменшенням використання традиційного тексту, який заміщається наочним і ефективним набором зображень. Мова інтернет-мемів, в якому переважає іконічний знак, дозволяє створювати різні набори маркерів культурної і соціальної ідентичності, довільно пов'язаних між собою за бажанням автора.

Всі перераховані моменти дозволяють розглядати репрезентацію українського військового в інтернет-мемах як замисел учасників інтернет-спільнот для визначення образу «свого». Базою для моделювання образу українського військового є конфлікт на сході України. Військова експансія Москви на Донбасі активізувала боротьбу українського народу за незалежність, відновила процес національного самопошуку та самоствердження. Такі події були сприйняті користувачами інтернету, які почали створювати інтернет-спільноти патріотичної спрямованості та скерували свій творчий імпульс на створення інтернет-мемів, де образ українського військового постає як гарант незалежності України, приклад героїзму та жертвності в боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність України. Звідси увага учасників спільнот до дієвого плану мемів: протистояння і фізичне знищення ворогів. У візуальній складовій мемів актуалізуються опорна точка боротьби – зброя, яка має додаткове навантаження – формування й репрезентація образу домінуючої мужності військового, атрибуту «справжніх» чоловіків (рис. 1).

Ключовою для розуміння ідеологічного наповнення інтернет-мемів стає текстова складова: *Україна – це не тільки вишиванки; На коліна перед Україною! Ми – велика нація! Пам'ятай про це, вражина!; Нехай ворогів моєї країни прощає Бог, а моя справа проста – зробити так, щоб вороги України і Бог зустрілися якомога швидше; Дякую Богу, що я – не москаль! Дякуйте, москалі, що я – не Бог!; Коли сусіди приходять до тебе з війною – залишайся добрим і бажай їм миру і спокою... Вічного спокою; Київська Русь Московію породила – Київська Русь Московію і погубить; Це – мій край, і нікуди не відступати; Армія – гарант незалежності та територіальної цілісності України; В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля; Я вбиваю ворогів не тому, що люблю вбивати! А тому, що люблю Україну!; Коли я піду – прийдуть інші. Це страшна сила – любов до України!* В наведених прикладах мужність українських військових позиціонується як «мудра упорність в здійсненні цілей вічного розуму, яка здійснює ідею вічного блага, це – подолання перешкод, що стоять на шляху до благої мети, потребуючих зосередженості, концентрації душевних, фізичних і духовних сил» [2]. До ідеологічного циклу проєкцій образу українського військового слід також віднести інтернет-мему, що репрезентують такі психологічні характеристики, як нескореність (*Українці ми, і нехай на вік запам'ятає ворог, що лише тоді стаємо на коліна, коли цілуємо український прапор*), відданість

Рис. 1. Мілітаризований образ українського військового

Рис. 2. Психологічний образ українського військового

(Благословенна та держава, що має відданих синів!); вільнолюбство (Українець – отже вільний; Воля! Гідність! Справедливість!), щирість (З Україною можна товаришувати – вона добродушна! З Україною можна співпрацювати – вона чесна! Україну можна попросити – вона щедра! З Україною не можна воювати – вона непереможна!), хоробрість (Безстрашні, чудові українські військові) (рис. 2).

Окрім визначення мотиваційних (захист незалежності та територіальної цілісності України) та психологічних характеристик мужності (категоричність, рішучість, агресивність, доміантність, наполегливість, відвага тощо) найсуттєвішим елементом образу українського військового в інтернет-мемах стає зображення внутрішнього світу людини, що «поєднує в собі і спрямованість у трансцендентне, і нематеріальну (творчу) активність людини, і людське ество, «людяність» як здатність співчувати й переживати, і самосвідомість особистості як самоповагу, саморозбудову в людині стійкого смислового осердя, що здатне протистояти світові» [4, с. 9]. Увагу авторів інтернет-мемів привертає вже не зовнішньо-атрибутивний, а внутрішній вимір українського військового, чий образ трансформується – він вже не воїн зі зброєю в руках, а звичайна людина. Зміна функціональної ролі образу українського військового просліджується у вербальній скла-

довій інтернет-мемів (Сильний духом слабкого не образить). Візуальна складова інтернет-мемів, що підкреслюють гуманізм, душевну доброту українського військового, містить зображення домашніх тварин (котів і собак). Часто на фотографіях люблячих родин присутні домашні улюбленці, тому інше смислове навантаження цих мемів – підкреслити приналежність військових до родинного кола «своїх», бо кішки – це своєрідний символ домашнього вогнища, а собака уособлює такі добрі якості як вірність, прихильність, щирість. Крім того, собака, що у міфології пов'язана з богами війни, може бути образом хороброго і рішучого воїна, символізувати силу, мужність і активну увагу (рис. 3).

Надання російсько-українському конфлікту іміджу і мотиву сакральної війни стало причиною позиціонування українського військового як світомоделювальної категорії: *Воїни Світла, воїни Добра* (рис. 4).

Боротьба за незалежність та територіальну цілісність України постає в інтернет-мемах як споконвічна битва космічних сил Добра і Зла. Апелюючи до міфології, мистици, релігії, учасники досліджуваних інтернет-спільнот використовують символ «меч» як розпізнавчий знак вільної людини, сили (меч відомий як символ життєвої сили), гідності, вищої справедливості [1, с. 112]: *За тебе, Рідна Україно, свята землянько моя.*

Рис. 3. Інтернет-меми з тваринами

Рис. 4. Сакралізація образу українського військового

Рис. 5. Апеляція до релігії

Ми в бій підемо і вмеремо гідно, з любов'ю віддамо життя! Хай Воїн – Лицар кров'ю оросить свій меч на захист Батьківщини, хай клич до бою в серці зродить «НАВЕКИ СЛАВА УКРАЇНІ»!!! Слід звернути увагу, що в інтернет-мемах меч зображується поверненим вістрям вниз, а не вгору, що асоціюється більшою мірою з мечем правосуддя ніж з бойовим мечем. Сакралізація війни призводить до тотальної героїзації своїх військових: боротьба за незалежність розглядається як наслідування шляху Христа, що втілено в реальному житті як свідомий і добровільний вибір особистості, який продиктований її моральними цінностями: Пам'ятай, тільки двоє погодилися віддати життя за тебе: Ісус Христос вмер за тебе, щоб спасти твою душу; український солдат вмер, щоб врятувати твою свободу! (рис. 5).

Відповідно до другої проєкції інтернет-мемів, образ українського військового містить у себе частину історії, коли історична пам'ять «постає як одне з джерел національної ідентичності, тобто того почуття причетності до певної спільноти, яка, як раз завдяки характерним для неї загальним місцям і міфам, впізнає себе у загальному минулому – і, отже, загалом, у сьогодні» [7]. Учасники досліджуваних інтернет-спільнот черпають необхідний матеріал для створення патріотичних символів із історії України з її численними реальними і міфічними проявами героїзму і жертвності, а творчий підхід до історичної спадщини українського народу дозволяє поєднати в інтернет-мемах образи козацтва і сучасного військового: Я – нащадок козака! Я – воїн! Я захищу свою землю! (рис. 6).

Потреба в емоційному контакті і почуття, що позиціонуються в інтернет-мемах учасниками інтернет-спільнот, сприяють ідентифікації українських військових як членів цих груп та визначають систему цінних координат користувачів інтернету. Емоційне ставлення учасників інтернет-спільнот до українських військових неможливе лише як розсудливе, безпристрасне, воно стає суб'єктивно важливим та включає такі по-

чуття: співпереживання, турбота (Хай мати не побачить смерті сина, хай дівчина не плаче за коханим, хай батько зможе виростити дитину, хай прийде мир на нашу Україну; Сил набирайся, рідний солдате, сили потрібні будуть тобі! «Спокійної ночі!» – хочу сказати, але чи бувають такі на війні?; Україна завжди в моему серці! Воїни завжди в моїх молитвах!; Нехай благословить вас Божя Мати. Вертайтесь з перемогою, солдати!; Нехай ваш ангел завжди буде поруч; Тримайтесь, хлопці! За вас молиться вся Україна! З вами Бог! За вами Україна і ваш народ!; Підтримай свою армію сьогодні, аби не гонувати чужу завтра!; Я за тебе молюсь, український солдат, я за тебе боюсь, хоч я не твоя мати. І благання я шлю до високого неба: «Залишися живим, більше нічого не треба!»); гордість (Українська армія – надія рідної землі; Солдати, ви на своїй землі, під рідним небом. Вас не здолати!; Україна переможе); надія (Я так хочу скорей услышат в ближайший утренний рассвет простую фразу без излишеств: «Войны на Украине нет!»); Сподіваюся, коли-небудь я прокинуся вранці, включу новини і почую: «Війна закінчилася назавжди!»); Нехай кожна мати, жінка і дівчина України дочекається вдома живим свого воїна-захисника! Слава героям!); пошана (Ними пишається кожен українець!); вдячність (За пісню солов'я і мальвю біля хати, за спокую ранкову світлу мить, вклоняємося кожному солдату, нехай Господь вас збереже і сохранив; Хочеться просто подякувати всім, хто зараз захищає Україну на сході; За те, що можеш мріяти, кохати, і стрінеш у майбутньому весну, скажи спасибі нашому солдату: він на своїх плечах несе війну...; За тих, хто ніч не спить, щоб ми заснули, за тих, хто замість чарки, тримає автомат, за тих, хто сильний, мужній і відважний, молимося за Неньку Україну та її солдат!; Подяка вам, сини мого народу, що стали в бій за правду, за свободу! Нехай благословить вас Божя Мати, вертайтесь з перемогою, солдати!; Слава українським сол-

Рис. 6. Проєкції історичної пам'яті

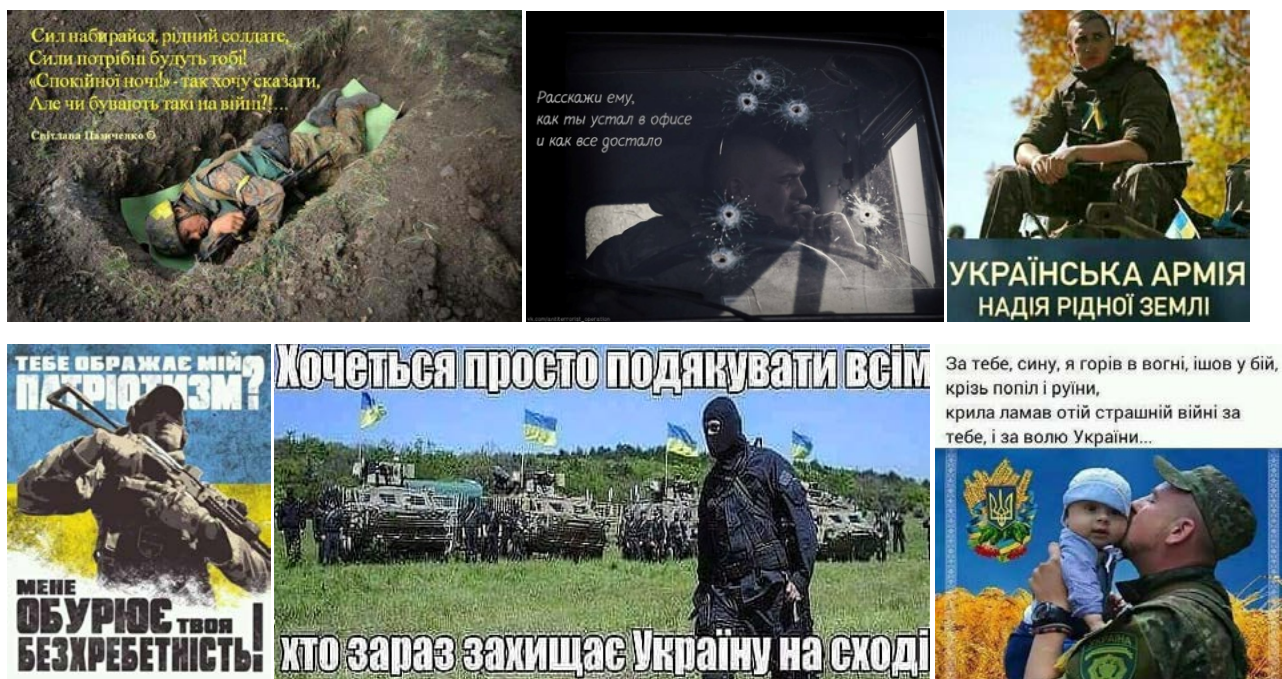

Рис. 7. Емоційний аспект в інтернет-мемах

датам! Дякуємо за сміливість та мужність. З вами Бог і Україна! Слава героям!; Дякуємо, хлопці! Повертайтеся живими!). Почуття відповідальності за Україну та армію стає особистим критерієм суб'єкта, перетворюється в оцінку морально-етичних якостей людини: Коли війна прийде в твоє місце, ти може йди на х..., а не в військомат! ВІЙНА ТРИВАЄ! Не може тримати автомат – запитай волонтерів, чим допомогти армії!; Расскажи ему, как ты устал в офисе и как все достало; Тебе ображає мій патріотизм? Мене обурює твоя безхребетність!; Пам'ятай про наших героїв! Допмагай усім, чим можеш перемогти рашиського окупанта! Героям слава! (рис. 7).

Експлікантами «свого» виступають лексичні одиниці ваш народ, наші герої, рідний солдате, мати, батько, сини мого народу, своя земля, рідне небо, що створюють семантичне поле потенційної взаємодії, людської спільності та стають базовими мовними засобами в реалізації солідаризуючих стратегій і тактик інтернет-спільнот.

Образ українського військового став найбільш продуктивним для репрезентації тематики боротьби за незалежність та територіальну цілісності України, онтологічним джерелом незламного духу української свободи, тому особлива увага в інтернет-мемах приділяється національним колористичним символам (рис. 8).

Свій початок сучасний синьо-жовтий прапор бере з часів козацтва. Кожний колір козацької атрибутики мав певне значення: синій – боротьба за свободу, надія, жовтий – сонце, світло, добробут, праця. Використання колористичних символів в інтернет-мемах створює відповідні сенси: 'любов до відчини', 'почуття патріотизму', 'заклик до захисту батьківщини', 'віра в перемогу' тощо, що сприяє створенню образу мирного чоловіка, який був змушений взяти зброю в руки тільки з однією метою – захистити свою землю, бо іншого виходу немає.

Висновки. Аналіз інтернет-мемів, що створені українською аудиторією інтернет-спільноти, дозволив виявити декілька проєкцій образу українського військового: 1) агресивно-дієвий, де представлено мілітаризований образ. Основні категорії, що формують семантичне поле образу є концепти *війна*, *ворог*; 2) сакральний, що звеличує образ українського військового. Основні категорії, що формують семантичне поле образу – архетипи, символи міфології, містици, релігії; 3) світоглядний, де позиціонуються душевна доброта, гуманізм. Основні категорії, що формують семантичне поле образу, є візуальні – домашні улюбленці, пшеничне поле, блакитне небо, соняшники; 4) історичний, коли образ українського військового вбирає у себе частину історії. Основна категорія, що формують семантичне поле, –

Рис. 8. Колористичні символи в інтернет-мемах

образ козацтва; 5) ідейний, де визначається система цінних координат – боротьба за незалежність та територіальну цілісності України. Основні категорії, що формують семантичне поле образу – концепти *нація, Батьківщина, воля,*

гідність, справедливість та національні колористичні символи.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо образ українського військового у медійному дискурсі інтернет-комунікації.

Список літератури:

1. Горбулева М.С. Меч как символично-культурная категория. Дефиниции культуры: Сб. тр. участников Всерос. семинара молодых ученых. Томск: Изд-во Томского ун-та, 2007. Вып. VII. С. 111-115.
2. Змазнева О.А., Исаева Н.В. Феномен интернет-мема. Русская речь. 2014. № 3. С. 62-67.
3. Иванова И.С. Вечная Мужественность как другая сторона Вечной женственности. 2012. URL: <https://cyberleninka.ru/.../vechnaya-muzhestvennost-kak-drugaya-storona-vechnoy-z...> (дата звернення 11.07.2018).
4. Кашуба М.В. Внутрішній світ людини. Філософсько-світоглядні засади буття людини. 2006. № 2. С. 7-14.
5. Павлюк Л. Українсько-російські інформаційні війни: аспекти, сценарії, комунікативні стратегії. Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2012. Випуск 33. С. 218-229.
6. Почепцов Г.Г. Меметическая война, или В поисках «арифметики» разума. URL: http://ms.detector.media/trends/1411978127/memeticheskaaya_voyna... (дата звернення 11.07.2018).
7. Штоквиш О. Війна пам'ятей. Образ великої перемоги як інструмент маніпуляції історичною свідомістю. URL: www.memory.gov.ua/.../viina-pam-yatei-obraz-velikoi-pere.. (дата звернення 09.07.2018).
8. Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge, Massachusetts: the MIT Press. 2014. 170 p.

Храбан Т.Е.

Военный институт телекоммуникаций и информатизации

ОБРАЗ УКРАИНСКОГО ВОЕННОГО В ИНТЕРНЕТ-МЕМАХ

Аннотация

В статье рассмотрено репрезентацию украинского военного в интернет-мемах как замысел участников интернет-сообществ для определения образа «своего». Базой для моделирования образа признано конфликт на востоке Украины. Определены проекции образа украинского военного в интернет-мемах, которые созданные участниками украинских интернет-сообществ. Очерчены основные категории, формирующие семантическое поле образа.

Ключевые слова: интернет-сообщества, интернет-мемы, семантическое поле, образ украинского военного.

Khraban T.E.

Military Institute of Telecommunications and Informatization

IMAGE OF UKRAINIAN MILITARY IN INTERNET MEMES

Summary

The article deals with the representation of the Ukrainian military in Internet memes as the intention of the participants of the Internet communities to determine the image of «kindred». The conflict in the east of Ukraine is recognized as the base for image modeling. The projections of the image of the Ukrainian military in Internet memes that created by the participants of the Ukrainian Internet communities have been determined. The main categories that form the semantic field of the image have been outlined.

Keywords: Internet communities, Internet memes, semantic field, the image of the Ukrainian military.